

Milena Štráfěldová

Trestankyně

Příběh Růženy Vackové

MLADÁ FRONTA

MLADÁ FRONTA

Milena Štráfeldová

Trestankyně

Příběh Růženy Vackové

Milena Štráfeldová

Trestankyně

Příběh Růženy Vackové

Praha 2016

MLADÁ FRONTA

Za významnou pomoc děkuji členům rodiny Gjuričových, příbuzným Růženy Vackové, stejně jako jejím přátelům a pamětníkům.
Vznik knihy podpořilo Ministerstvo kultury ČR.

ISBN (pdf) 978-80-204-4092-1

Copyright © Milena Štráfěldová, 2015

Czech edition © Mladá fronta, 2016

Photo © Archiv rodiny Gjuričových

*Dobro není chabé proto, že je pomalé.
Je pomalé proto, že nelze potírat zlo zlem.
Růžena Vacková*

*Tento národ, který neoplývá talenty,
hospodaří s nimi hanebně.
Už nikdy nepochopí, jak ublížil této velké ženě.
Josef Zvěřina*

Věčné město

Na tuhle chvíli se těší od rána! – Až se zas večer posadí na balkon svého hotelového pokoje vysoko nad městem a pod sebou bude mít Řím. Bude si připadat jako v divadle. Proto taky tomu balkonu říká *bidýlko*.

Když na něj vyšla poprvé, úplně jí to vzalo dech! Střechy domů se přelévaly do dálky, vlna za vlnou, až k obzoru. Třpytily se v zapadajícím slunci. Z otevřených oken k ní přitom doléhaly útržky hovoru, smích i vůně večerí. Kdosi hrál na harmoniku *O sole mio*. Pokoj a mír, řekla si tehdy. Pokoj a mír...

A vtom se z protějščí kaple ozval zvon! Byl tak blízko, že by si na jeho středověké srdce mohla snad sama sáhnout. Poprvé před tím duněním polekaně couvla, teď se jen pevně chytne zábradlí, zavře oči a nastaví se jeho úderům...

Ne, nebojí se! Čeho taky? I když se ten chatrný balkonek nad střechami Říma při večerním vyzvánění pokaždé celý roztřeše...

Tohle ale nejsou římské zvony!

To ne!

„Budícééék! Vstávááát!“ řve na chodbě ženský hlas a mlátí přitom kovovou tyčí do gongu.

Tohle je..., uvědomí si Růžena a teprve teď se jí opravdu sevře žaludek.

Medříč

„Růženko, vstávej,“ hladí ji maminka po hlavě. „Už je ráno!“

Jenže děvčátku se vstávat nechce. Ještě ne. Ještě alespoň chvilku se chce vyhřívát v tom svém králíčím pelišku. Celá se do něj zavrtá a peřinu se zelenými puntíky si přetáhne přes hlavu. Maminka se zasměje, jako každé ráno.

„Tak dobrá, ale jen minutku,“ řekne a tiše odejde, dveře na chodbu nechá otevřené. Je to taková jejich hra. Růženka okamžik počká, teprve pak vystrčí hlavu a zhluboka se nadechne. Než vstane, musí si přece celý dům pořádně očichat! Jen tak se pozná, jaký bude den.

Z kuchyně už je cítit káva, kterou Bětka chystá každé ráno pro tatínka. Tatínek má rád kávu silnou, z čerstvě namletých zrněk. A vůbec si ji nesladí. Jednou dal Růžence ochutnat, bylo to ale *strašně* hořké! Začala prskat, káva jí tekla po bradě a tatínek se rozesmál na celé kolo.

„Vidíš, to není pro malé holčičky,“ utěšoval ji a utřel jí bradu nažehleným kapesníkem. Pro malé holčičky je kafíčko se smetanou, které pro ni Bětka vaří z cikorky. Vůni *opravdické* kávy má ale Růženka ráda. Ráda proto chodí s maminkou ke kupci, kde se zelená kávová zrnka pomalu praží na velikánské pánvi. Ta vůně je cítit po celém náměstí.

A co teprve rohlíky! Z kuchyně voní čerstvě upečené rohlíky, Bětka pro ně po ránu chodí k pekaři Neuwirthovi. Jsou ještě teplé, a když se do nich kousne, křupnou. Růžence je maminka maže máslem a jahodovou marmeládou.

Pak je z chodby cítit ještě leštadlo, kterým Bětka včera natírala dřevěné schody na půdu. Blyškala je pak flanelovým hadrem a holčička jí směla chvilku pomáhat, dokud ji nezačaly bolet ruce.

Z druhé strany, ze zahrady, voní pokosená tráva. A řeka, která jim teče pod okny. Taky je slyšet ptáky. Nedávno jí maminka ukázala

hnízdo, které si na terase udělaly jiříčky. Prý jsou v něm schovaní malí ptáčci, ptačí děti, a ptačí tatínek a maminka jim nosí žížaly. Růženka se pak s maminkou chvíli dívaly, jak ta holátka vystrkují z hnízda hladové zobáčky. Pískala u toho, i když jim rodiče žádnou žížalu nepřinesli.

Spolu s Růženkou pozorovala ptáčky i kočka Týna. Holčičce se zdálo, že na něco čeká. A když se Týna konečně dočkala, odvedla maminka Růženku rychle pryč. „Já to chci vidět,“ žadonila marně holčička. Tak snad se na ptáčky půjdou zas brzy podívat.

Bude to dobrý den, řekla si konečně Růženka, když všechno očichala. Vstala z vyhráté postele a vyběhla na chodbu. Ještě tak stihla přivonět k tatínkovi, který byl už po snídani a zrovna odcházel do své ordinace. Tváře mu byly cítit vodou po holení.

„Měj se tu hezky, cvrčku,“ usmál se na ni a dal jí pusou na rozloučenou. „A buď hodná! Ať ti zítra můžeme dát ten dárek!“

O dárku si tatínek s maminkou šeptali už pár dní, ale když se objevila, zmlkli.

„Já dostanu dárek?“ vyzvídala proto holčička u Bětky v kuchyni.

„To víš, že ano. Zítra přece budeš mít narozeniny!“ zasmála se Bětka. Jenže Růženka ještě nevěděla, co jsou to narozeniny.

„Budou ti tři roky! A když má někdo narozeniny, dostane dárek.“

Růženka pořádně nevěděla ani to, co jsou to tři roky. Jen je už uměla ukázat na prstech.

O dva roky později už maminka Růženku budit nemusela. A holčička už taky neočichávala dům, aby poznala, co je nového. Místo toho se pokaždé rozběhla rovnou k oknu. Dnes se za ním sypou sněhové vločky...

Chvilku se na ně jen okouzleně dívala. Vločky se jako nadýchané chmýří pomalu snášely k zemi a pokojně si tam lehaly do závěje. Padají na záda, nebo na bříško? – napadlo Růženku. Vzadu po krku jí přitom přejel stejně slastný pocit, jako když se někdy dotkla maminciny hedvábné košilky. Na okamžik zavřela oči.

Když je otevřela, právě zafoukal vítr a vločky za oknem náhle zavířily všemi směry, nahoru a dolů. Bylo to k smíchu. – A vtom si vzpomněla!

„Tatínkúú,“ utíkala bosá do ložnice rodičů. „Sněžíííí!“

Tatínek jí přece slíbil, že až příště napadne sníh, vezme ji s sebou!
A dneska sněží!!!

Jenže tatínek už v ložnici nebyl. Že by odjel bez ní? – lekla se. Doběhla k oknu na chodbě a zahlédla ho, jak venku s podomkem Matoušem zrovna do saní zapřahají klisničky Regan a Goneril. Matoušova beranice i vousy byly od sněhu celé bílé...

Přece ji tu tatínek nenechá?!

„Tatínkúúú!“

A Růženka jen tak, v noční košilce, pádila ze schodů a dole se pověsila na kliku domovních dveří. Naštěstí na ni právě dosáhla! – Dveře povolily a ona se najednou ocitla venku, bosýma nohama rovnou v závěji. Goneril se po ní udiveně podívala a odfrkla. Z nozder jí vycházel obláček bílé páry. A tatínek s Matoušem dál utahovali postroje.

„Co tu proboha děláš?“ všiml si jí konečně tatínek, to už holčičku pořádně zábly nohy.

„Já jsem jen chtěla jet s tebou,“ natahovala Růženka. „Slíbil mi to!“

„Takhle?! V noční košili? Vždyť se nastydeň a budeš nemocná!“ zlobil se tatínek. Popadl ji do náruče a rychle ji odnášel zpátky do domu. Jenže Růženka hned poznala, že se nezlobí doopravdy.

„Podívej se, jakého jsem u dveří našel sněhuláka,“ volal totiž na maminku, která mu vzadu v kuchyni chystala svačinu na cestu. Když uviděla Růženku, jak celá promrzlá jektá zuby, spráskla ruce.

„Vy dva nemáte vůbec rozum! Co to zase vyvádíte?“ a chtěla děvčátko tatínkovi z náruče vzít. Růženka se ale nedala:

„Vezmi mě s sebou,“ loudila. „Já chci jet taky!“

„To nejde, tatínek spěchá. Víš, že ho čekají pacienti,“ snažila se jí maminka od tatínka odtrhnout, holčička se ho ale dál držela kolem krku jako klíště:

„Prosíím!“

„Tak ji nech,“ zasmál se nakonec tatínek. „Těch pár minut můžou pacienti počkat. Musíme tě ale na cestu pořádně nabalit!“ Předal Růženku mamince a tentokrát se ho holčička pustila.

Když za chvíli usazoval Růženku do saní a celou ji schoval do kožichu, aby k ní nepronikl ani kousíček horácké zimy, byla šťastná. A byla ještě šťastnější, když pak tatínek jen tak zlehka švihl bičem nad hřbety

obou klisniček a sáně se konečně rozjely! V čerstvě napadaném sněhu za nimi zůstávaly hluboké stopy koňských kopyt a zmrzlé ticho kolem rušily jen zvonky na postrojích...

Růženka si na tuhle chvíli jednou vzpomene *tam*, po půl století. Už bude vědět, že to byla jedna z nejhezčích chvil jejího dlouhého života.

Co na tom, že tenkrát opravdu onemocněla?!

„Zachovej nám, Hospodine, císaře a naši zem. Dej, ať z víry moc mu plyne, ať je dobrým vládařem,“ rozléhalo se 16. září roku 1907 na dvoře obecné dívčí školy v Gross Meseritsch. Císařskou hymnu zpívaly nejen žákyně třetí až páté třídy, ale i několik druhaček, které se ji v minulém školním roce už stihly naučit.

Jen holčičky, co zrovna dnes nastupovaly do první třídy, stály tiše a užasle pozorovaly, jak slečna učitelka Řeháková divoce máchá rukama a hlasitě předzpěvuje: „*Hajme věrně trůnu Jeho proti nepřítelům všem. Osud trůnu habsburského Rakouska je osudem.*“

Mezi dvaasedesáti žákyněmi, které toho dne přišly poprvé do školy, byla i Růženka. Ráno nemohla dospat, převalovala se v posteli úplně stejně, jako když měla loni zápal plic. A když ji maminka konečně přišla vzbudit, byla už skoro ustrojená.

„Já tě nepoznávám,“ nemohla tomu maminka uvěřit. „Kde je naše Růženka, co se vždycky tak loudá s oblékáním? Že nám ji někdo v noci vyměnil? Tatínku, honem pojď sem! Růženka je pryč a tohle je nějaká cizí holčička,“ volala do ložnice. Tatínek přišel opravdu hned. Právě si nasazoval šle a vážně přitom kroutil hlavou.

„To máš pravdu, maminko! Tohle asi není naše Růženka...“

Růženka by se jindy zasmála, tyhle hry milovala, jenže tentokrát jí bylo spíš do pláče. Jak si z ní můžou rodiče takhle utahovat? Právě v den, když má jít poprvé do školy? Copak nevidí, jak je z toho vyplašená? Ke všemu jí znovu rozbolelo břicho...

První si toho tentokrát všimla maminka. Přitiskla Růženku k sobě a přivoněla k jejím dlouhým vlasům: „Tatínku, víš co? Já si myslím, že to nakonec bude naše holčička. Jenom je to už velká školačka!“

„Opravdu? Ukaž, maminko, ať si ji taky prohlédnu,“ zasmál se tatínek a zvedl Růženku vysoko nad hlavu. „A je to tak, je to naše Růženka,“ a zatočil se s ní dokola. Růženka se konečně trochu ulevilo.

To ráno ji pak maminka nastrojila do nových bílých šatů s mašlemi, jednu jí dokonce zapletla do vlasů. A všichni tři se pak vydali ke škole. Bylo to jen kousek: přes lávku nad řekou, potom kamennou brankou v hradbách, prošli ještě tou úzkou uličkou kolem kostelíku nazývaného Špitálek a krámku pana Neuwirtha, a už byli na náměstí. Jindy by tuhle cestu Růženka sama uběhla za pět minut, teď se ale držela rodičů křečovitě za ruku a srdce jí bušilo až v krku.

„Dobrého dne přeji, má úcta. To máme krásný den,“ slyšela cestou ze všech stran. Lidé, které potkávali, tatínka hlasitě zdravili. A není divu, je v Medřiči už třetím rokem okresním lékařem! Šušká se dokonce, že ho čeká kariéra ve Vídni. – Teď si ale pyšně vykračuje po náměstí a vede svou jedinou dcerku prvně do školy. Spolu si ještě poslechnou služby Boží, kterými se zahajuje školní rok v celém mocnářství...

„Tak se drž, cvrčku,“ zašeptá Růžence do ucha, když si ji slečna podučitelka Marie Vrbková konečně odvádí do třídy.

A Růženka se drží. Náboženství, český jazyk, počty, zpěv i tělocvik, které se učí v první třídě, zvládá na výbornou. Nejvíc ji však baví kreslení.

„Rrráče vstoupit do mý boudýý, póódivat se na vembloudýý,“ vyvolával majitel cirkusu, který už týden stojí na plácku za medřičským rynekem. Červenobílý stan ověšený barevnými praporky láká děti z celého města. Doma loudí o pár krejcarů, aby mohly konečně vidět tu nádheru! Zkusila to i Růženka:

„Tatííí! Já se chci na ty vembloudy taky podívat,“ prosila. „A na pejsky a opičky, co tam ten pán ukazuje...“

Jenže tatínek se tentokrát zdráhal. Nešlo samozřejmě o pár drobných, těch míval vždycky plnou kapsu a na Růžence by nikdy nešetřil. Šlo mu o princip!

„Víš, v jaké špíně tam ta ubohá zvířata žijí? Jsou určitě plná blech! A ty přenášejí nemoci. Víš, jak jsem ti o tom vyprávěl...“

Ten potulný cirkus ležel tatínkovi v žaludku od chvíle, kdy přijel do města. Vlastně mnohem dřív: co si jeho majitel podal na radnici žádost, aby mu bylo povoleno *manéž cirkusovou* v Medřiči postavit. „*Ku pobavení obyvatel města i vzdělání dítek, kteráž zde uvidí mnohou zvěř cizokrajnou,*“ stálo v suplice.

Tatínek se zlobil: „Jakápak zvěř cizokrajná! Bude tam mít nejspíš dva kokršpaněly, co chodí po předních, a jednoho spícího hada. A ty jeho opi-ce prales v životě ani nezahledly!“ Aby však cirkusákovi náhodou nekřiv-dil, šel se na jeho zvířata sám podívat. A toho, co viděl, se vážně zhrozil!

„To odporuje všem zásadám moderní hygieny,“ rozčiloval se, když o tom vyprávěl mamince. „Opice jsou nemocné, mají nějakou vyrážku, věčně se drbou. A ti psi jsou zas úplně vychrtlí, olezlí, jeden má dokon-ce na noze otevřený vřed! A velbloudi?! Párek ubohých starých zvířat se špinavou srstí, už se sotva vlečou! – Jak vůbec může někdo zvířata pro pár krejcarů takhle trápit? A navíc vystavovat diváky riziku, že se bůhví čím nakazí? Děti si je po představení chodí hladit! Tohle přece nemůžu jako lékař podporovat!“

Nejvíce mu ale vadilo, že se ho na jeho názor nikdo nezeptal. Je přece okresní lékař, měl by mít právo se k takovým věcem vyjádřit! Jenže to by na radnici musela být jiná sestava, a ne tihle bařtipáni, co o nějaké veřejné hygieně nemají ani potuchy! – Hygiena byl totiž obor, který tatínkovi v posledních letech doslova učaroval. V tomhle směru se toho přece dá tolik udělat!

Kolik jen jako lékař viděl tmavých, vlhkých a plesnivých bytů, bíd-ných nevětraných kutlochů a všelijakých přístěnků, kde lidé stonali na tuberu! O choleře se našťestí už jen učil, ale sám ještě zažil epidemii tyfu. A co žloutenka? Typická nemoc ze špíny. Nemluvě o svrabu, rou-peč a červících, kterých je zvlášť mezi dětmi pořád plno!

To vše by bylo možné vymýtít, jen kdyby si lidé dávali trochu víc pozor na čistotu. Však o tom taky píše a přednáší, kde se dá! Dokonce se pustil do sepisování odborné knihy. Hygiena, to je budoucnost me-dicíny! To on sám nikdy nepřestane hlásat.

A teď by měl vlastní holčičku pustit do toho zablěšeného cirkusu?
To tedy ne!

„Tatínkúúú...“, nepřestávala loudit Růženka. Ke všemu se k ní při-dala i maminka. Jeho vlastní žena, která je jinak čistotou v domácnosti úplně posedlá!

„Tak to tomu dítěti dopřej, ne? Byly tam snad už všechny děti z její třídy. Víš, jak je jí líto, že sama v cirkuse ještě nikdy nebyla?!“ naléhala maminka.

Co měl nakonec dělat? Podlehl, jako vždycky: „Já tam s ní ale ne-půjdu, mám své zásady,“ vymluvil se. A ze zvyku si šel honem umýt

ruce, ten den už nejmiň podesáté. „Jako Pilát,“ napadlo ho při tom bezděčně.

Nakonec šla Růženka do cirkusu s Bětkou, mamince totiž zase nebylo dobře. Byla to tedy Bětka, kdo Růžence upletl cop; tentokrát jí na něj uvázala zelenou mašli. Sama si na tu slávu vzala novou blůzu, co dostala od milostpaní k loňským Vánocům. Ještě ji ani neměla kde ukázat! A vlastně ani ten slaměný klobouček s třešněmi, co si milostpaní objednala a pak se jí přestal líbit, tak ho Bětce věnovala. A potom už obě nedočkavě spěchaly do cirkusu. Těžko říct, která z nich se těšila víc!

Přes náměstí vedla služka děvčátko raději za ruku. Přece jen by se mohl odněkud vyřítit ten příšerný vůz, *automobil*, co si nový majitel panství hrabě Harrach dal přivést z Vídně a teď se v něm občas prožene městem. Jeho řidič vždycky troubí, jako kdyby jeli k ohni! Jako blázen, pánbůh mě netrestej, pomyslí si pokaždé Bětka o panu hraběti.

Tentokrát byl klid, a tak se mohly obě usadit v *šapitó* a užít si tu slávu. Veselé opičky s rolničkami na čepicích poskakovaly po manéži, cvičení psi panáčkovali a kouleli před sebou barevné míčky a vembloudi se rozvážně nesli, ověšení zlatými šňapci. Sám majitel přitom troubil na trubku. Růženka s Bětkou mohly na té nádheře oči nechat!

A jako všechny děti i Růženka si nakonec šla zvířátka pohladit. Jen ti vembloudi se jí zdáli nějací smutní.

„Říká se velbloudi,“ opravil ji zhurta tatínek, když mu to pak doma vyprávěla. Málodky s ní mluvil tak příkře. A snad vůbec poprvé sám nařídil Bětce, aby hned, ale *hned* nanosila do vany v koupelně horkou vodu a Růženka se v ní musela vykoupat. Po ní si do vany musela vlézt i Bětka a taky se celá umýt!! Kartáčem. A to ani nebyla sobota! To se Bětce vůbec nelíbilo!

„Milospánu s tou čistotou nák přehání,“ brblala si pro sebe. Nahlas by se však nic takového říct neodvážila, to tedy ne!

≈

Brzy nato si tatínek s maminkou zase něco šeptali. Určitě nemohlo jít o dárek pro Růženku, narozeniny už přece měla! Teď se dokonce i Bětka tvářila tajuplně...

Už za pár dní se ukázalo, oč jde. „Přiletí k nám vrána a přinese ti bratříčka. Nebo sestřičku,“ řekli doma Růžence.

Jenže jí to nepřestávalo vrtat hlavou. Jak je ta vrána najde? A jak vůbec to miminko ponese? V zobáku? Co když ho upustí a miminko si natluče? Nebo ho ještě někde ztratí? Co pak? – Samé otázky! Růženka se všech kolem vyptává, jak to s tou vránou vlastně bude, ale každý se jen usmívá:

„Nedělej si starosti, však ona k nám trefí!“

Tohle ovšem holčičku moc neuspokojilo. Co chvíli stála u okna a ustaraně vyhlížela, jestli ta vrána už letí, aby na ni zamávala: „Tady bydlíme! Tady...“

Když ji tak viděla Bětka, dusila smích v dlaních a utekla do kuchyně.

A to ještě nebylo všechno! Proč maminka, která byla vždycky tak štíhlá, najednou tloustne? – divila se Růženka. A přitom skoro nejí! Co chvíli si taky naříká, že je jí zle, a polehává s mokrým obkladem na hlavě.

„Nemůžeš dát mamince nějaké prášky, aby byla zase zdravá?“ ptá se holčička tatínka, ten ale jen vrtí hlavou.

„Neboj se, to brzy samo přejde,“ uklidňuje dcerku, „maminka bude v pořádku.“

Růženke se to vůbec nelíbí. Za tatínkem chodí lidi, když je něco bolí. A pro maminku žádný lék nemá?

„Neměli bychom to Růženke přece jen nějak vysvětlit?“ slyší jednou holčička tatínka, jak se radí s maminkou. „Je to už školačka.“

„Já nevím,“ váhá maminka, „vždyť je jí teprve sedm. Jak jí to chceš říct?“ – A to už má maminka tak velké břicho, že sotva chodí. Ani k sobě nemůže svou holčičku přivinout jako dřív...

„Já myslím, že to zvládne, je to chytré děvčátko,“ myslí si tatínek. „Žijeme v moderní době, jsem lékař, přece nebudu vlastnímu dítěti nalhávat nějaké báchorky o vráně!“ A jednou odpoledne si posadí Růženku na klín a začne: „Teď ti budu vyprávět, jak se narodí dítě, ano?“

Jenže Růženka je z toho pak ještě zmatenější! Tak to miminko, co jim měla přinést vrána, má ve skutečnosti maminka už v břiše? A jak se tam dostalo? A jak se zase dostane ven?! A ona prý byla u maminky v břiše taky? Jak to? Vůbec si to nepamatuje!

Už jen z té představy jí bylo zle. Bylo to tak divné, že se až do večera raději schovávala vzadu na zahradě, v té boudičce, kterou jí stloukl tatínek. Bětka na ni musela dlouho volat, aby šla k večeři. Jenže Růženka nemohla ani jíst. I to málo, co snědla, nakonec zvrátila. Dostala dokonce horečku!

„Já jsem ti říkala, že je na to ještě moc malá,“ stěžovala si maminka. Proseděla u Růženky celou noc a vyměňovala jí obklady na rozpáleném čele. Tatínek zatím jen ustaraně chodil kolem a mnul si nevyspalé oči.

„Přece nebudu vlastní dceři lhát?“ obhajoval se pořád dokola.

To horší však mělo teprve přijít. O týden později Růženku probudil divný shon. Když otevřela dveře svého pokoje a podívala se na chodbu, uviděla Bětku v noční košili, jak spěchá do ložnice rodičů a nese umyvadlo s horkou vodou. A pak zase hromadu čistých ručníků a prostěradel. Z ložnice se zatím ozývaly zvuky, jaké holčička v životě neslyšela!

Proběhla chodbou a zůstala stát užasle ve dveřích. Do pokoje svých rodičů chodila málokdy, vlastně jen v neděli, když se chtěla po ránu pomazlit. Vždycky tam bylo krásně uklizeno a z toaletního stolku voněly maminčiny parfémy...

Ale teď zahlédla maminku, jak celá zpocená leží ve zvalené posteli a těžce oddechuje. Najednou se vzepjala, vytřeštila oči a začala křičet bolestí! Tatínek zatím seděl na kraji postele a jako by něco hledal mezi maminčinýma nohama. Ruce měl od krve.

„Ještě tlač! Musíš,“ křičel na maminku, a sám byl úplně bledý.

Maminka znovu vykřikla a pak se jí mezi nohama objevilo něco *hrozného*... To už si našťestí Bětko všimla, že Růženka stojí ve dveřích, a rychle ji odvedla pryč.

„Tohle není nic pro tebe! Teď musíš zůstat ve svém pokoji, rozumíš? Miminko uvidíš ráno. A neboj, všechno bude zas v pořádku,“ snažila se uklidnit Růženku, která se strachy rozplakala. A plakala ještě dlouho potom, co ji Bětko uložila zpátky do postele a pečlivě, až po bradu, přikryla peřinou.

Tohle bylo to nejstrašnější, co ji mohlo potkat, myslela si holčička. Co když maminka umře? – K ránu nejspíš usnula, protože když se probudila, svítilo do pokoje slunce a v celém domě bylo zase ticho.

Najednou se otevřely dveře a v nich stál tatínek, ještě celý pobledlý a nevyspalý, ale usmíval se, v ruce držel bílý balíček a z něj se ozývalo kňourání.

„Tohle je tvoje sestřička,“ ukázal Růžence svrastělou rudou tvářičku, která vykukovala z ručníku.

„Budeme jí říkat Jiřinka,“ řekl ještě tatínek. „Líbí se ti?“

Růženka si to malé chvilku prohlížela a pak jen zavrtěla hlavou. Tatínek se ale nezlobil.

„To nevádí,“ objal Růženku a přitiskl ji k sobě. A vtom mu začaly po tvářích stékat slzy. Tehdy poprvé viděla holčička svého tatínka plakat.

„Já chci za maminkou,“ prosila.

O necelý rok později už však sama vozila Jiřinku v kočárku. Důležitě si s ní vykračovala po cestičkách městského parku a poslouchala, jak jí křupe písek pod nohama. Maminka, už zase štíhlá, šla s tatínkem pár kroků za ní a oba se bavili pohledem na Růženku, jak vážně pečuje o mladší sestřičku.

V té době žilo celé městečko přípravami na událost století! V září 1909 se tu měly konat císařské manévry, kterých se zúčastní sám císař Franz Josef I. s následníkem trůnu Františkem Ferdinandem d'Este a celou generalitou habsburského mocnářství. Bude tu i německý císař Vilém II., velvyslanec, vojenské ataché, pozorovatele a novináře z mnoha zemí nepočítaje. Přijedou až z Petrohradu či z dalekého Japonska. V okolí Gross Meseritsch si bude hrát na válku na šedesát tisíc vojáků!

Městská rada v čele se starostou Josefem Čermákem už od června horečně zasedá. Je potřeba zařídit tolik věcí! Musí například předlážit celou Radnickou ulici! Korunované hlavy po ní přece pojedou od nádraží až k zámku hraběte Harracha, kde budou ubytovány. Při té příležitosti byly strženy všechny terásky, zídky a předzahradky, které by mohly překážet.

Domy na náměstí dostaly novou fasádu, celé město pak moderní plynové osvětlení. Nakonec byly podél hlavních silnic vztyčeny stožáry s girlandami a před zámkem postavili slavobránu. Náklady na tyto úpravy byly posléze vyčísleny na 109 094 korun a 80 haléřů.

Stejně horečně probíhaly přípravy i na samotném zámku. Pro německého císaře zde bylo upraveno sedm pokojů, zatímco stařícký mocnář Franz Josef si vystačil se čtyřmi. Své sídlo tu měl i následník Ferdinand, přičemž vybavení pro Jejich Výsosti včetně nábytku, peřin a stolního nádobí přivezl do Medřiče speciální vlak o dvaatřiceti vagoncích.

Mnozí generálové a velvyslanci se museli spokojit s ubytováním dole ve městě. Nižší důstojníci ložirovali dokonce ve škole a vojsko po stodolách nebo pod širým nebem. Na hostinách pro panstvo se

na zámku samozřejmě nešetřilo, sjížděla se na ně i místní šlechta z dalekého okolí.

Manévry budou pro obyvatele jinak ospalého moravského městečka příležitostí vidět mnohé vojenské novinky: například polní kuchyni nebo vojenské pozorovací balony, docela nové uniformy rakouských vojáků v barvě polní šedi nebo rychlé opakovací pušky Mannlicher. Celý kraj budou křížovat vojenské automobily, armáda dokonce vyzkouší i motorky a bicykly. Všichni uvidí, že Rakousko-Uhersko je na válku dobře připraveno. – Žádná válka stejně nebude! Komu by se ještě na začátku 20. století chtělo bojovat?

Když císař Franz Josef I., kterého Růženka znala zatím jen z obrazů ve škole, konečně do Medřiče přijel, vítaly ho po cestě do zámku zástupy nadšených poddaných. Mezi nimi i školní mládež s praporky v barvě mocnářství, tedy černé a žluté, a Království českého, červené a bílé. Růženka, žákyně třetí třídy, mávala praporkem, seč jí síly stačily.

Holčičky při té slávě trochu záviděly Lidce, dcerce starosty Čermáka, která směla císaři osobně předat kytičku. Starosta se v očích místních vlastenců zase vyznamenal tím, že německého Viléma odmítl na nádraží přivítat německy! Vilém proto, snad trochu uraženě, odjel rovnou na zámek, kde mu naopak velmi vřele potřásl rukou Franz Josef.

Tři dny, kdy samotné manévry probíhaly, bylo všechno ve městě vzhůru nohama. A daly zabrat i Růženčinu tatínkovi:

„Doktore, honem, starého Peroutku u Dolní brány pokopal kuň,“ přiběhli za ním a on spěchal ošetřit další krvavé rány a odřenyiny. Nebo se nějací místní pásci servali s vojáky v hospodě, a hned z toho bylo pár zlomených žeber. V těch dnech se vlastně skoro nevyspal. Všichni byli nakonec rádi, že manévry skončily.

Proč ale právě toho roku Okresní úřad v Gross Meseritsch sděluje slavnému místodržitelství v Brně, že okresní lékař MUDr. Bohumil Vacek je přidělen k ministerstvu vnitra ve Vídni? A proč následně brněnské místodržitelství sděluje zmíněnému okresnímu úřadu, že dr. Gottlieb Vacek k ministerstvu přidělen nebude?

„Pojď si dát, tatínku, šálek kávy a bábovku. Bětka ji právě upekla, ještě je teplá. Potřebuješ si konečně po všem tom shonu trochu odpočinout,“ říká maminka a naloží tatínkovi na talířek rovnou dva kousky.

A v únoru roku 1910 se manželům Vackovým narodí synek Vladimír. Maminku to tentokrát bude málem stát život, ale u toho už Růženka nebude...

Ani tři děti Růženčině mamince nezabránily ve *spolkaření*.

„Už zase spolkaříš?“ říkával tatínek a Růžence se zdálo, že se přitom trošku zlobí. Jen zprvu nevěděla, co to maminky vlastně dělají, když spolkaří. Pro ni to znamenalo, že její maminka odchází často z domu, někdy i večer, když už děti měly spát. Nebo si pozve domů jiné maminky a pak o něčem dlouho mluví a tatínek musí sám večereť v kuchyni. Protože tatínek nespolkaří. Tatínek je doktor a má práci.

„Měl by sis vážit toho, že se zajímám o veřejné záležitosti, a ne mi to vyčítat,“ slyšela občas Růženka maminku, jak se dohaduje s tatínkem.

„Ale já ti to přece nevyčítám,“ řekl tatínek unaveným hlasem. „Jen je to tenhle týden už potřetí, co máte nějakou schůzi.“

„A divíš se? Víš, kolik je tu pořád *palčivých* problémů? Nedořešených sociálních otázek? A škola! Víš, kolik dětí z okolí nemá ani boty, aby mohly chodit do školy?“

„To náhodou vím moc dobře,“ bránil se tatínek. „Dokonce bych řekl, že daleko líp než dámy z toho vašeho spolku! Já totiž k těm dětem chodím domů, když stuňou. A vidím, v čem žijí. O tom ty nemáš ani ponětí...“

„A jsme zase u toho,“ mamince přeskočil hlas. „Mám se snad omlouvat za to, že jsem z *dobré* rodiny?“

„Zatímco já jen ze zahradnictví, že?“ To už se tatínek začal opravdu zlobit.

„To jsem přece nikdy neřekla! Tohle pokaždé vytáhneš ty sám! To ty v tom vidíš problém!“ I maminka mluvila čím dál hlasitěji, až jí naskály takové červené flíčky na krku. Pak se najednou zarazila:

„Promiň! Já to tak nemyslela...“

Tatínek uraženě mlčel.

„Přece si pamatuješ, o čem jsme snili v Praze, ne?“ řekla po chvíli maminka mnohem tišeji. Tatínka totiž poznala, když byl ještě studentem medicíny. „O spravedlnosti a důstojném životě pro všechny! Tehdy jsi říkal, že chceš bojovat proti bídě. A já jsem ti v tom chtěla pomáhat, pamatuješ?“

„To je už dávno!“ Tatínek ještě trucoval. „Studentské sny... Skutečný život je, holčičko, jiný.“ – Růženka nechápala, proč tatínek najednou říká mamince *holčičko*, když maminka je přece velká.

A už vůbec nechápala, proč mamince najednou zvlhly oči.

„Ale no tak...“ snažil se ji tatínek rychle uklidnit. „Tak si to tak neber!“

„Jak si to mám nebrat?“ řekla maminka s pláčem. „Ty aspoň děláš něco opravdu *užitečného*. A já? Kolikrát mám pocit, že na těch schůzích jen mluvím a mluvím, jako bych mlátila prázdnou slámu...“

„Ale to není pravda. Ta sbírka, co jste udělali loni pro pohořelé ze Samot, vynesla přece hodně peněz. Pomohla jim z nejhoršího. A ty kurzy pro služební, cos vymyslela, to je taky potřebná věc. Aspoň se tam děvčata něčemu přiučí. Budou samostatnější a budou si víc vážit sama sebe...“

„No vidíš, a naše Bětka do nich chodit nechce! Nemůžu ji k tomu přemluvit. Prý – k čemu by mi to bylo, milostpaní. Žehlit umím i tak dobře, ne?!“

Maminka napodobila Bětku tak věrně, že se tatínek neubráníl smíchu.

A bylo po hádce. Růženka škvírou ve dveřích viděla, jak se tatínek s maminkou *zase* pusinkují.

Na ty boty ale musela myslet dál. To je pravda, že Tonička Smejkalová, co bydlí nahoře u Třech křížků, neměla na podzim v čem chodit do školy. A že jí pak slečna učitelka předala *dárek* od dam z maminičiny spolku, pár bot a velký vlnák, aby se měla v zimě do čeho zabalit. A Tonička pak musela jít a políbit těm dámám ruku. I její mamince. Růženka z toho měla divný pocit...

A pak ji to napadlo! Vždyť ona přece má takové pěkné boty na zimu, zrovna jí je nechal ušít tatínek. Vysoké holínky z lesklé červené kůže. Každý jí je chválí. – Dá je zítra Toničce, ať se v nich zahřeje.

A s tím pomyšlením Růženka konečně usnula.

„Vezměte ještě ty tři bedny vzadu, a na ten koš dejte zvlášť velký pozor! Je v něm křišťálový lustr,“ diriguje už brzy nato maminka partu mužských, kteří nakládají na vůz zbytky její domácnosti. Nábytek z jídelny a salonu, knihovnu po dědečkovi a také ložnici s tou obrovitou

manželskou postelí odvezl špeditér na nádraží už ráno. Ted' se stěhují jen knížky, peřiny, balíky šatstva a hrnce. I tak jsou toho plné dva žebříňáky. Jenom broušené sklo a parádní porcelán balily maminka s Bětkou do hedvábného papíru a dřevité vlny skoro týden!

A to musely co chvíli tišit malého Vládíka, kterému se právě prořezávaly první zoubky. „Hajajú, hajajú, a co že mu hrajú, hajajú, hajajú, ved' ho rádi máájú,“ zpívala mu maminka stále dokola a nohou do rytmu pohupovala kolíbkou. Vzpomněla si při tom na svého otce, zemského advokáta Vašátka, který by podobných ukolébavek uměl určitě na desítky. Dodnes na něj v Medřiči vzpomínají jako na *význačného* sběratele lidových písni.

Škoda, že jí jich nestačil naučit víc. Jak by se jí ted' hodily! Sama zná sotva dvě tři. Zazpívala je malému už nejmiň stokrát, a přesto usne vždycky jen na chvílku. Hned se zase s křikem vzbudí. Babské recepty, které radily dát dítěti cumel s odvarem z máku, se jí vždycky přičily. Nežijeme přece ve středověku! Neměla by to přece jen dneska zkusit?

To by jí Bohumil dal, uvědomila si vzápětí...

Jenže kde vůbec je? Zrovna dnes, kdy je ho tu nejvíc potřeba, se hned ráno někam vytratil! Jistě, pořád mu leží v hlavě ta stížnost, kterou na něho podali jeho kolegové. Maminka doted' pořádně nepochopila, na co si stěžovali, tatínek o tom nikdy nechtěl mluvit. Muselo to ale být hodně nepříjemné, když o tom na okres psali až z místodržitelství!

Tatínka si kvůli tomu dokonce pozvali do Brna. Tam se však nejspíš nějak dohodli: okresní lékař Bohumil Vacek odejde z Medřiče „za lepším“, do Vyškova. A na jeho místo v Gross Meseritsch bude přeložen brněnský zdravotní koncipient Bedřich Protivenský.

Právě jeden z těch, kteří si na tatínka stěžovali!

„Takhle se to dělá,“ řekl trpce tatínek.

To ale mamince neprozradí, že celá ta lapálie vznikla vlastně kvůli ní... Továrník Karel Jelínek z Medřiče je přece její příbuzný. A když mu tatínek vydal zdravotní osvědčení, že je zcela zdrav, chtěl tím vyhovět hlavně jí.

Na bratránka Karla si už dlouho stěžovala jeho vlastní žena. Že prý blázní! Dovlekla ho kvůli tomu dokonce na vyšetření k Antonínu He-

verochovi, c. a k. profesoru neurologie a psychiatrie tehdejší Karlo-Ferdinandovy university v Praze, jinak také tatínkovu příteli, léta si spolu tykají. Ten však usoudil, že Karel je psychotik a právě prodělává manickou fázi. A že ve skutečnosti patří do blázince.

Jenže celá Medřič ví, že právě o to Karlově ženě šlo – zbavit se manžela! Proč by se měla se svým majetným mužem rozvádět a tahat po soudech, když stačí, aby ho označila za blázna? Byla by hloupá, kdyby to nezkusila...

Když to však tatínek Tondovi Heverochovi přátelsky napsal, c. a k. univerzitní profesor se hluboce urazil a stěžoval si na něj až u místodržitelství Markrabství moravského v Brně. MUDr. B. Vacek se prý dotkl cti nejen jeho, uznávaného znalce v oboru, kterému navíc sám jako praktický lékař vůbec nerozumí, ale i milostivé paní továrníkové Jelínkové!

Ta je prý zoufalá z toho, že její manžel jen za posledních pár týdnů utratil na čtyřicet tisíc korun! Ke všemu za samé nesmyslné objednávky zboží. Kam by při takovém hospodaření podnik přišel? Milostivá paní Jelínková se mu prý v slzách svěřila, psal profesor Heveroch, jaké má o manželovo duševní zdraví obavy.

A nějaký okresní doktůrek, nota bene z pacientovy přízně, si tu dovoluje zpochybnit jeho diagnózu? Názor sloutného profesora psychiatrie a přísežného soudního znalce? „Cítím se tímto dotčen na své cti a odborné způsobilosti,“ napsal kamarád Tonda ve své stížnosti. A doporučil dát si na dr. Vacka a jeho pochybné diagnózy dobrý pozor!

Tatínkovi po pravdě v této záležitosti příliš neprospělo, že sám Karel Jelínek se ve chvíli, kdy ho chtěli odvézt do sanatoria pro nervově choré, začal ohánět ostře nabitým revolverem značky Browning. Zřízcům i jeho ženě dalo hodně práce, aby ho uklidnili a vpravili do něj nějaká sedativa. Sebrat pak spícímu Karlovi zbraň byla už hračka, stejně jako ho navléct do svěrací kazajky a konečně ho do blázince jednou provždy strčit.

A už vůbec nepomohlo, když se ukázalo, že maniodepresivní psychózou trpí i Karlova sestra a že tuto diagnózu jí před nedávnem potvrdil sám tatínek. Je tu i možnost určitého rodinného zatížení, napsal, když sám doporučil její hospitalizaci – ve stejném sanatoriu, kam teď odvezli i Karla. Profesor Heveroch na to ve své stížnosti náležitě poukázal a bylo to.